

χρόνο, μαζί με τους Πλακίδιο, Ευτύχιο, Βικτωρίνο, Φλαβία, Δονάτο, Φιρμάτο και άλλους Χριστιανούς και συνοροτάζεται μαζί τους στις 5 Οκτωβρίου.

9) Μάρτυρας, που μαρτύρησε στην Κορδούη της Ισπανίας το 304, μαζί με τον Ιανουάριο και το Μαρτίλιο, με τους οποίους και συνοροτάζεται στις 13 Οκτωβρίου.

10) Μάρτυρας, που μαρτύρησε στην Αλεξάνδρεια στις αρχές του 4. αι., μαζί με τους Δίδιο, Αμαώνιο, Φιλέα, Ησύχιο, Παχώμιο, Θεόδωρο και πολλούς άλλους Χριστιανούς, με τους οποίους και συνοροτάζεται στις 26 Νοεμβρίου.

Φαύστος ο «Βυζάντιος» (2. μισό 4. - αρχές 5 αι.). Εκκλησιαστικός παράγοντας και ιστοριογράφος των Αρμενίων, γνωστός στα αρμενικά ως *Pavstus (Faustus) Buzanda* - chi. Η «Αρμενική Ιστορία» του σε 4 βιβλία γράφθηκε κατά τα τέλη του 4. αι. στα ελληνικά (κατά το Ν. Adoniz), αλλά διασώθηκε μόνο στην αρμενική της μετάφραση του 5. αι., αν και ορισμένοι νεώτεροι Αρμένιοι ερευνητές πιστεύουν ότι πιθανώς γράφθηκε κατευθείαν στα αρμενικά τον 5. αι. (για το πρόβλημα βλ. *Μπαρτικιάν*, σελ. 28-29). Στο έργο του ο Φ. καλύπτει την περίοδο από τον εκχριστιανισμό του λαού του (περί το 317) μέχρι το χωρισμό της Αρμενίας με τη βυζαντινοπερσική συνθήκη του 387 και παρά τη συνήθως μεροληπτική του στάση και τις χρονολογικές του ανακρίβειες (στοιχείο που ίσως να δικαιολογεί σε ορισμένο ποσοστό την άποψη εκείνων που φρονούν ότι έζησε μάλλον τον 5. αι.), αποτελεί χρήσιμη πηγή, χρησιμοποιήθηκε μάλιστα και από τον *Προκόπιο* (βλ.λ.) στην «περί Περσικών Πολέμων» αφήγησή του (Ι. Καραγιαννόπουλου «Πηγαία Βυζαντινής Ιστορίας», Θεσσαλονίκη 1975, 97-98, αρ. 19).

Η τελευταία έκδοση του αρμενικού κειμένου έγινε το 1933 στη Βενετία (για άλλες εκδ. βλ. *Cambridge Medieval History IV*, 1, 1966, σ. 986), ενώ υπάρχουν μεταφράσεις του έργου σε 3 γλώσσες: γαλλικά από τον Jean B. Eptine, «Faustus de Byzance, bibliothéque Historique en IV livres» στη συλλογή του V. Langlois, «Collection des Historiens Anciens et Modernes de l'Arménie», τ. Α' (Παρίσι 1867), σ. 201-310 (*Historicorum Graecorum et Syriorum reliquiae in Armeniorum Scriptis servatae*), γερμανικά από τον M. Lauer «Des Faustus von Byzanz, Geschichte Armeniens» (Κολωνία 1879) και ρωσικά από τον M.A. Gevorgjans, «Istorija Armenii Favstosa Buzanda» (Ερεβάν 1953). Λεπτομέρειες για την ταυτότητα του συγγραφέα, του έργου του, καθώς και λεπτομερείς περιλήψεις των περιεχομένων του σχετικά με τις βυζαντινοαρμενικές σχέσεις δίνει ο Χρ. Μπαρτικιάν στο βιβλίο του «Το Βυζάντιον εις τας Αρμενικὰς Πηγὰς» (Θεσσαλονίκη 1981), σ. 28-31. Λεπτομέρειες παραπομπές στο Φ. έκανε στο εγγεγραμμένο του ο *René Grousset* «Histoire de l'Arménie des Origines à 1071» (Παρίσι 1947), κεφ. 7 και 8 (πρβλ. C. Toumanoff, *Cambr. Med. Hist. IV/1*, σ. 598, σημ. 1).

A. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

Φαυστύλος (Faustulus). Προφανώς μια παρεμφερής μορφή του Φαύνου, αλλά που εμφανίζεται ως βοσκός, σύζυγος της Άκκας Λαρεντίας (Acca Larentia), που βρίσκεται το Ρωμύλο και το Ρέμο να θηλάζουν από μια λύκαινα και αναλαμβάνει την ανατροφή τους· κατ' άλλη εκδοχή, έτσι λεγόταν ο υπηρέτης του Αμουλίου, ο οποίος διατάχθηκε να εξοντώσει τα δυο παιδιά (Πλουτ. Ρωμ. 3, 4, 6, 8). Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, σύζυγός του φέρειται αυτή η ίδια λύκαινα (Iura). Ο Φ. αποκάλυψε την ταυτότητα των δυο αδελφών μετά την ενηλικίωση τους (Λιβ. Ι, 4, 6, κ.ε.ξ.).

Φαῦττος ή Φαιστός. Αρχαία πόλη της Θεσσαλικής Εστιαστιάδας (Πτολ. Γ', 12, 41). Ερείπιά της απαντούν κοντά στη θέση Γυφτόκαστρο του χωριού Αλίφακα. Σωζόνταν ίχνη από τα τείχη της πόλης, τάφοι, και μαρμάρινα θεμέλια των ρωμαϊκών χρόνων.

Φαφαλιός Δημήτριος (γεν. το 1898). Εφοπιστής, που γεννήθηκε στη Χίο. Σπούδασε στο Skerry's College Νιουκάστλ και επιδόθηκε σε ναυτιλιακές επιχειρήσεις. Διατέλεσε πρόεδρος και διευθυντής εφοπιστικών οίκων και μέλος του Βασιλικού Ναυτικού Ομίλου.

Φαφαλιού Μαρία (γεν. το 1950). Λογοτέχνης της Ελληνικής Παροιμίας του Λονδίνου, που, στην προσπάθειά της να αναζωογονήσει την παράδοση, αναζήτησε στα πεζογραφήματά της το συνδυασμό του απλού αφηγηματικού λόγου με ένα δημιουργικό διδακτισμό. Προσπάθησε να βιώσει την αρχαία ελληνική παράδοση με το διδακτικό στοιχείο απλοϊκών νεοελλήνων, που κρύβουν όμως σοφία και γνώση. Στο έργο της «Οι 40 παλιές ιστορίες από τη Χίο» καυτηριάζει τα ελαττώματα και επαινεί τα προτερήματα των φιλήθων και δημιουργικών νεοελλήνων, ανθολογώντας υποδειγματικές ιστορίες από τον Πλούταρχο ως το Βικέλα και τον Κοραή. Με το Δρ. Κ. Χατζηπατέρα συνέγραψε τις «Μαρτυρίες του 1940-1941» και ως εκπρόσωπος της νεώτερης γενιάς που δεν έζησε το Αλβανικό Μέτωπο, περιέγραψε απολιτικά και διδακτικά το νόημα της θυσίας των Ελλήνων για την ιδέα της ελευθερίας.

Φαφλάγγος. Παραθαλάσσιος οικισμός της κοινότητας Καλάμι, της επ. Βιάννου, του ν. Ηρακλείου με πληθυσμό 0 κατο. (1981) και υψόμετρο 20 μ. Πρώτη φορά αναφέρεται στην απογραφή του 1971, πάλι με πληθυσμό 0 κατο. Βρίσκεται σε μικρή απόσταση ανατολικά από την Άρβη.

Σ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ

Φαφλάνα. Παλιό χωριό της κοιν. Άνω Μεράς στο νησί Μύκονος, του ν. Κυκλάδων.

Φαφούτης Γιάννης (γεν. το 1939). Ζωγράφος, που γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη κι εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Έκανε ελεύθερες σπουδές στη Θεσσαλονίκη και συστηματικές στη Σχολή Καλών Τεχνών στο Παρίσι. Επιδόθηκε στη σκηνοθεσία, στον κινηματογράφο και το θέατρο και εικονογράφησε βιβλία.

Φαχ (αστρον.). Αραβική ονομασία του άστρου α, του αστερισμού της Περιστεράς. Το άστρο αυτό δεν αναφέρεται από τους αρχαίους Έλληνες αστρονόμους, επειδή από τις ελληνικές χώρες παρατηρείται πολύ χαμηλά στο νότιο ουρανό, και δεν παρουσιάζει κάτι το ιδιαίτερο. Το αστρικό του μέγεθος είναι 2,7.

Π. ΡΟΒΙΘΗΣ

Φαχάρντο (Fajarto). Πόλη του Πουέρτο Ρίκο, στις ανατολικές περιοχές της χώρας. Έχει πληθυσμό 23.300 κατο. (1970). Η πόλη Φ. ιδρύθηκε την περίοδο ανάμεσα στο 1760 και 1772. Καταλήφθηκε από τους Ισπανούς κατά τη διάρκεια του Ισπανο-αμερικανικού πολέμου του 1898. Είναι βιομηχανικό κέντρο. Διαθέτει εργοστάσια τσιγάρων και επεξεργασίας τροφίμων, καθώς και μεταλλουργία. Το 1903 ιδρύθηκε στο Φ. το Πανεπιστήμιο του Πουέρτο Ρίκο, αλλά μετακινήθηκε το 1904, στο Ρίο Πιέντρας.

Φαχντ (Fahd). Τεθωρακισμένο όχημα μεταφοράς προσωπικού (ΤΟΜΠ), διαστάσεων 4 x 4, που κατασκευάζεται στην Αίγυπτο, στο εργοστάσιο Kader του Αραβικού Οργανισμού Εκβιομηχάνισης. Το όχημα πρόκειται να καλύψει τις ανάγκες των αιγυπτιακών ένοπλων δυνάμεων, τις ανάγκες, ιδιαίτερα, που αποκτήθηκαν από την πείρα των πολέμων της Μέσης Ανατολής (αραβοϊσραηλινό πόλεμο).

Το Fahd μεταφέρει 12 άντρες, μαζί με τον αρχηγό και τον οδηγό. Έχει τέσσερα ανοίγματα πυρός σε κάθε πλευρά του σκάφους και δυο ανοίγματα πυρός στην πίσω πόρτα, τα οποία επιτρέπουν στους στρατιώτες που βρίσκονται στο όχημα να πυροβολούν και ταυτόχρονα να προστατεύονται. Η οροφή έχει τέσσερα ανοίγματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για εξαερισμό και για έκτακτη αποβίβαση. Επίσης, στην οροφή υπάρχουν δυο στηρίγματα για μέσα πολυβόλα. Όμοια, μπορεί να τοποθετηθεί μια κινητή οροφή, ώστε το όχημα να εξοπλιστεί είτε με έναν πυργίσκο του ενός πυροβόλου των 20 χιλιοστών, είτε με έναν πυργίσκο με διπλό πολυβόλο ή έναν εκτοξευτή αντιαερματικού βλήματος.

Οι διαστάσεις του οχήματος είναι: μήκος 6 μέτρα, πλάτος 2,1 μ. (χωρίς τον πυργίσκο) και πλάτος 2,45 μέτρα. Έχει βάρος συγκράτησης 10,9 τό-

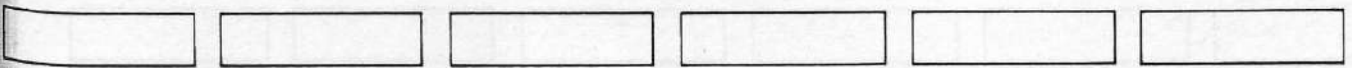
νους και μπορεί να μεταφέρει ωφέλιμο φορτίο 1,8 τόνων. Είναι εφοδιασμένο με στροβιλοκινητήρα Diesel OM 352A της εταιρ. Daimler - Benz, που παράγει 124 κιλοβάτ σε 2.800 στροφές το λεπτό. Αναπτύσσει ταχύτητα 86 χιλιομέτρων την ώρα σε ανοιχτό δρόμο και 50 χιλιομέτρων την ώρα σε παντοδαπό έδαφος. Έχει αυτοδυναμία 800 χιλιόμετρα. Η πίεση των ελαστικών ρυθμίζεται από τον οδηγό, με ένα κεντρικό σύστημα φυσικού αερίου και ξεφουσκώματος, το οποίο συνδέει τα ελαστικά και των τεσσάρων τροχών. Η θωράκιση του οχήματος είναι ανθεκτική σε βλήματα διάτρησης 7,62 χιλιοστών, θραύσματα βλημάτων και ναρκών κατά προσωπικό. Άλλοι τύποι του οχήματος είναι το κινητό νοσοκομείο, το όχημα διοίκησης και το όχημα αναγνώρισης.

Φαχρ ελ Ντιν Β' (1572-1635). Εμίρης των Δρούσων του Λιβάνου. Απέκτησε μεγάλη δύναμη και κατόρθωσε να συναντήσει το Λίβανο και μέρος της Συρίας και της Παλαιστίνης. Κατά την πρώτη περίοδο της διακυβέρνησής του στα 1590-1613, προστάτησε το εμπόριο και τη βιοτεχνία. Για να αντιμετωπίσει τυχόν επίθεση του σουλτάνου ήρθε σε επαφή με τον πάπα και το βασιλιά της Ισπανίας. Ο σουλτάνος, όμως, έστειλε να κατέβει το στόλό του, με αποτέλεσμα, ο Φ. να ανατράπηκε στην Αυλή των Μεδίκων, στο Λιβόρνο. Επέστρεψε το 1618 και διακυβέρνησε μέχρι το 1633, συνεχίζοντας την πολιτική του και αιχμαλωτίζοντας τον πασά της Δαμασκού. Ο σουλτάνος Μουράτ ο Δ', όμως, έστειλε στρατεύματα στο Λίβανο, τα οποία αιχμαλώτισαν το Φ., ο οποίος στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου και εκτελέστηκε.

Φαχριγκά. Σημαντικός λαξευτός σε βράχο μηδικός τάφος. Από τα βορειότερα σωζόμενα μηδικά κατάλοιπα, ο υπαίθριος αυτός λαξευτός τάφος βρίσκεται πολύ κοντά στα ΝΔ. ακρογιάλια της λίμνης Ουρουμίνι και περίπου 12 χλμ. Α της Μαχαμπάντ. Ο βράχος και ο τάφος είναι ορατοί από το οδικό δίκτυο Μαχαμπάντ - Μιαντόμπι, από το οποίο γίνεται η προς το χώρο αυτόν προσέγγιση, ενώ το τελευταίο τμήμα (περίπου 1 χλμ.) της διαδρομής γίνεται από ένα μικρό δρομίσκο, ο οποίος διέρχεται διαμέσου αγρών, πριν μεταβληθεί σε μονοπάτι κατά μήκος του (Α - Δ) βράχου, ο οποίος στο Δ. άκρο του σχηματίζει μια κλίση προς Β.

Ο χώρος Ν της λίμνης Ουρουμίνι φαίνεται ότι επιλέχθηκε για κατοίκηση από το 10. αι. πριν από την εποχή μας και οι Ν. - ΝΔ. της λίμνης κοιλάδες ήταν το κέντρο του βασιλείου Μανιά, αντιπροσωπευτικού συμμάχου της Ασσυρίας. Μετά την καταστροφή και περιορισμό των Μανιά από τους Ουρρατούς και του Μουστασίρ από τους Ασσυρίους, οι Μήδοι, οι οποίοι αναφέρονται στα ασσυριακά Χρονικά από τα μέσα του 9. αι. πριν από την εποχή μας, επεκτάθηκαν βορειότερα και έφτασαν μέχρις εδώ, όπου συνέχισαν να παραμένουν φόρου υποτέλειες στους Ασσυρίους μέχρι το 625-620 π.Χ. περίπου. Η αχαμενιδική κατάληψη του χώρου αυτού είναι φαινόμενο μάλλον ύστερο και δε σχετίζεται τόσο με την περσική κυριαρχία στο οροπέδιο του μεσο Ζάγρο όσο το 550. Οι Αχαμενίδες έφτασαν εδώ μόνο μετά την κατάληψη της Βαβυλώνας (539), όταν, αφού είχαν ήδη κυριαρχήσει στη Μεσοποταμία, αντεπιτέθηκαν στους Μήδους της ΒΔ. Μηδίας, τους Ουρρατούς, τους Σκύθες και Δ μέσα στη Μ. Ασία, στους Λυδούς.

Φ. (ή Φαχρ - Γκαχ, ή Φακρακά) είναι η σύγχρονη ονομασία στα περσικά της περιοχής του Κουμ Καλέ, όπου βρίσκεται ο λαξευτός τάφος. Αγνωστούμε κάθε μηδική ή αρχαιοπερσικό όνομα της περιοχής και δε διασώθηκε κανένα γραπτό μνημείο, πράγμα το οποίο αποτελεί σημαντική ένδειξη για τη μηδική και όχι «πρώμη αχαμενιδική» χρονολόγηση του τάφου. Όχι μόνο γενικότερα ιστορικά και τοπογραφικά δεδομένα αλλά και τυπολογική μελέτη του τάφου καταρρίπτει εντελώς τις θεωρίες ορισμένων ιρανολόγων περί περσικής ταύτισης του τάφου. Ιδιαίτερα η άποψη της S. Matheson (ύστερος αχαμενιδικός ή μετααχαμενιδικός) θεωρείται ιδιαίτερα ασύστατη, διότι ασφαλώς η μετααχαμενιδική κατοίκηση στην περιοχή υπήρξε η εντονότερη προϊστορική φάση κατοίκησης και πρέπει να τοποθετήσουμε τη Γάντζακα στο χώρο της Μαχαμπάντ αλλά δεν υπάρχει κανείς παρεμφερής

λαξευτός τάφος στην Περαία των αρσακιδικών ή των σασανιδικών χρόνων.

Η εξωτερική όψη του τάφου είναι λιτή και απερίτητη. Ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο είχε λαξευθεί σε αρκετό βάθος, για να διαμορφωθεί η αίθουσα του τάφου, είναι όμως πιθανότατα ένα μικρό κούλωμα να προϋπήρχε και να έδωσε από μόνο του την έμπνευση στον αρχιτέκτονα, αν κρίνουμε από τα πολλά φυσικά κούλωματα του βράχου. Στο εξωτερικό άκρο κατά τη λείανση διαμορφώθηκαν δυο χαρακτηριστικοί μηδικοί κίονες (κυλινδρικοί και χωρίς πτυχώσεις). Στον προθάλαμο του τάφου υπάρχουν άλλοι δυο κίονες, ενώ στην ενδότερα διαμορφωμένη αίθουσα υπήρχε δυνατότητα τοποθέτησης τριών σαρκοφάγων. Ο τάφος είναι αρκετά υπερυψωμένος (4.50 – 5 μ., περίπου) από το μονοπάτι, το οποίο διέρχεται από μπροστά από το βράχο, ενώ ο βράχος έχει λειανθεί για αρκετό τμήμα του κάτω της διαμορφωμένης εισόδου.

Γίνεται από τα παραπάνω αμέσως αντιληπτό ότι ο λαξευτός τάφος της Φ. δε σχετίζεται καθόλου με τους πρώιμους αχαιμενιδικούς (550 – 540 π.Χ.) τάφους του Ντουκάν – ι Νταούτ (κοντά στο Σαρ – ε Πολ – ε Ζοχάμπ) ή της Σαχνέ, όπου μια είσοδος μικρή οδηγεί στην κυρίως αίθουσα, ενώ υπάρχει προ της εισόδου ένα είδος σκαλοπατιού και τριγύρω της ανάγλυφη μνημειώδης κάπως διακόσμηση. Αυτός ο πρώιμος αχαιμενιδικός τύπος σύντομα θα καταλήξει στο μνημειώδη σταυρόμορφο τύπο λαξευτού τάφου, τον οποίο συναντάμε στο Νακς – ε Ρουστάμ (βλ. Ταχτ – ε Ταούς), πλην όμως δε σχετίζεται τυπολογικά καθόλου με το μηδικό τάφο της Φ.

Βιβλιογραφία: Κ. Μεγαλομμάτης «Μισθραϊσμός και Ζωροαστρισμός στη ΒΔ. σασανιδική Περαία», Βυζαντινός Δόμος 3, 1989. S. Matheson «Persia: An archaeological Guide», New Jersey, 1973.

Κ. ΜΕΓΑΛΟΜΜΑΤΗΣ

Φα — Χσιέν (Fa — hsien). Κινέζος βουδιστής μοναχός. Γεννήθηκε στη Σανσί τον 4. αι. Τα μεγάλα ταξίδια του, στην Ινδία, ξεκίνησαν από τη βαθιά επιθυμία του Φ. — Χ. να γνωρίσει τη γη, όπου έδρασε ο Βούδας και να κάνει προστά στους συμπατριώτες του κείμενα άγνωστα στους πιστούς.

Το ταξίδι του προς την Ινδία αποδείχθηκε πολύ δύσκολο. Είχε ν' αντιμετωπίσει απάτητους δρόμους, μέσα στην έρημο, απότομα μονοπάτια και πολύ άσχημες καιρικές συνθήκες. Μετά από τρομερές ταλαιπωρίες, έφτασε, το 402, στη Δυτική Ινδία. Από εκεί συνέχισε την περιπλάνησή του προς τα ανατολικά για να γνωρίσει τις τοποθεσίες — σταθμούς για το Βούδα: Καπιλαβάσπου, Μπουτ Γκαγιά, Μπεναρές. Τελικά, αποφάσισε να εγκατασταθεί στην πόλη Παταλιπούτρα, όπου ήρθε σε επαφή με Ινδούς βουδιστές μοναχούς και διδασκάλους, που τον βοήθησαν να εμβαθύνει τη γνώση και την πίστη του.

Από την Ινδία ο Φ. — Χ. πήγε με πλοίο ως την Κεϋλάνη, όπου επιδόθηκε σε νέες μελέτες και έρευνες.

Μετά από ένα εξουθενωτικό ταξίδι στη θάλασσα, το οποίο διήρκεσε 200 ολόκληρες ημέρες, ο Φ. — Χ. έφτασε τελικά στην Κίνα.

Τα ταξίδια του και το προσκλήματό του στην Ινδία αποδείχθηκαν ευεργετικά και για τον ίδιο το Φ. — Χ. και για την πατρίδα του. Άνοιξε ο πρώτος δρόμος για τις σινο — ινδικές σχέσεις. Ιερά κείμενα μεταφράστηκαν από τα σανσκριτικά στα κινεζικά. Από αυτά, το σημαντικότερο ήταν το «Μαχαπάρι νιρβάνα — σούτρα», ένα έργο στο οποίο αναλύεται η πραγματική φύση της Νιρβάνα. Όμως και ο ίδιος ο Φ. — Χ. έγραψε ένα λαμπρό βιβλίο. Σε αυτό περιγράφεται λεπτομερώς το ταξίδι του στην Ινδία. Στο Φο Κούο Τσι, όπως ονομάζεται το έργο, περιέχονται και πολύτιμες πληροφορίες για την Ινδία, την εποχή ακόμη που ο βουδισμός ήταν η μοναδική κυρίαρχη θρησκεία.

Φάων (μυθ.). Μυθικός ήρωας της νήσου Λέσβου. Σύμφωνα με την παράδοση, ασκούσε το επάγγελμα του πορθημέα και ήταν γέρος, φτωχός και κακόμορφος, μέχρις ότου εξυτηρέτησε την Αφροδίτη, που βρισκόταν στο νησί με τη μορφή γριάς. Η θεά, ικανοποιημένη από τη συμπεριφορά του, του προσέφερε λάδι με το οποίο, αφού αλείφθηκε, μεταμορφώθηκε σε όμορφο νέο (Πλιν. Nat. Hist. XXII, 20), τον οποίο ερωτεύθηκαν όλες οι γυναίκες του νησιού, μαζί και η Σαφώ. Για την τελευταία λέγε-

Ο υπαίθριος λαξευτός σε βράχο μηδικός τάφος Φαχρικιά (6. αι. π.Χ.), που βρίσκεται κοντά στα ΝΔ. ακρογιάλια της Λίμνης Ουρουμίγιε (Ιράν) (φωτ. Κ. Μεγαλομμάτης).

ται ότι τελικά πήδηξε για χάρη του από έναν απόκρημνο βράχο της Λευκάδας (Αθήν. IG², 596e). Η ιστορία αυτή, προφανώς, είναι δημιούργημα κωμωδιογράφων (Οβιδ. Her. XV).

Φε Αντώνιος — **Απολλινάριος** (Fee) (1789 — 1874). Γάλλος φυσικός και φιλόσοφος. Υπήρξε καθηγητής της φυσικής ιστορίας του Πανεπιστημίου του Στρασβούργου (1833 — 1871). Διατέλεσε πρόεδρος της Εταιρείας Βοτανολογίας της Γαλλίας. Σε πολλές από τις εργασίες του ασχολείται με φυτά, που αναφέρονται από αρχαίους συγγραφείς, όπως ο Θεόφραστος, ο Βιργίλιος, ο Πλίνιος. Από τα έργα του σημαντικότερα θεωρούνται: «Η χλωρίδα του Βιργιλίου» (1822), «Σχόλια για τη βοτανική και τη φαρμακολογία του Πλινίου» (1833), «Μελέτη επί των κρυπτόγαμων εξωτικών φαρμακευτικών φυτών» κ.ά.

Φεβάλ Παύλος (Fevai) (1817 — 1887). Γάλλος μυθιστοριογράφος και θεατρικός δραματικός συγγραφέας, με δημιουργική φαντασία και μεγάλη περιγραφική δύναμη. Έγραψε μυθιστορήματα, σπουδαιότερα από τα οποία είναι: «Λευκός λύκος» (1843), «Τα μυστήρια του Λονδίνου» (1844), «Ο καμπούρης» (1862), «Ο καμπούρης ή ο μικρός Παρισινός» (1858), «Η βιομηχανία των γάμων», «Ο λοχαγός Φάντασμα», «Το χρυσόψαρο». Προς το τέλος της ζωής του στράφηκε στον Καθολικισμό και προσπάθησε να εξακαθαρίσει τις πρώην ελευθερίζουσες ιδέες του, από τα προηγούμενα έργα του. Έγραψε την εποχή αυτή: «Οι σταθμοί μιας ψυχικής μεταστροφής» και «Ο φτωχός πύργος».

Φεβιλλέα (faveillea) (βοτ.). Γένος φυτών, της τάξης *κουκουριτωδών* και της οικογένειας *κουκουριτιδών*, με 8 περίπου είδη, τα οποία απαντούν στην τροπική Αμερική.

Είναι κατακείμενοι ή αναριχόμενοι θάμνοι, μ' έλικες δισχιδείς, ή άλλα παλαμοσιδή ή παλαμέλλαοια σε 3 — 5 λοβούς ή επιμήκη φυλλάρια, άνθη διάοικα, με κάλυκα και στεφάνη πεντάλοβη και καρπό κολοκυθόμορφο.

Τα σπέρματα της Φ. της *καρδιόφυλλης* θεωρούνται επί Βραζιλία, απ' όπου και κατάγεται, ως φάρμακο κατά των δηγημάτων των φιδιών.

Φεβριέ Ερρίκος (Fevrier) (1875 — 1957). Γάλλος μουσικοσυνθέτης, από το Παρίσι. Έκανε σπουδές στο Ωδείο του Παρισιού. Μαθήτευσε δίπλα στους Φαρέ, Λερού και Μεσσαλέ, η επίδραση του οποίου

φαίνεται έντονη στα έργα του Φ. Αρχικά, ασχολήθηκε με τη μουσική δωματίου. Ακολούθως, έγραψε κωμικές όπερες και δραματικά έργα. Πρώτη του μεγάλη επιτυχία θεωρείται το έργο του «Ο τυφλός βασιλιάς» (1906). Το 1909, ο Φ. καθιερώνεται διεθνώς με το έργο του «Μόννα Βάννα» σε κείμενο Μέτερλικκ. Το έργο του αυτό θεωρείται μια από τις καλύτερες όπερες της εποχής του. Συνέθεσε, επίσης: «Γκιςμόντα» (1919), «Γιμνή γυναικα» κ.ά.

Φεβρουάριος. Ο δεύτερος μήνας του χρόνου, που έχει είκοσι οχτώ μέρες και κάθε τέσσερα χρόνια είκοσι εννέα.

(λαογρ.). Ο Φ. ή Φλεβάρης, στην ελληνική λογογραφία συναντιέται, κυρίως, με τα χαρακτηριστικά του προσωνύμια Κουτσός ή Κούντουρος και Κούτσουρος, δηλ. με κομμένη την ουρά του (Πέτρος), Κουτσούκης ή Μικρός ή Κούτσουλος (Κύπρος), που δεν είναι κανένα άλλο, παρά το γνωστό πανελλήνια όνομα Κουτσοφλέβαρος.

Γι' αυτή του την ονομασία, η λαϊκή θυμοσοφία δίνει δυο, κυρίως, εξηγήσεις. Σύμφωνα με την πρώτη κάποια γριά θέλησε κάποτε να περιφρονησει το Μάρτη, που την τελευταία του μέρα, νομίζοντας πως πλέον τέλειωσαν τα κρύα του κι ερχόταν η άνοιξη, του φώναξε ειρωνικά: «Πριτς Μάρτη μου, τα ξεχείμασα τα κατσίκια μου». Τότε αυτός θεώρησε τη φράση της προσβλητική, δανείστηκε μια ψυχρή μέρα από το Φ. και με αυτήν πάγωσε η γριά και τα ζωντανά της, αν και πρόλαβαν να κρυφτούν κάτω από τη χύτρα, το «κακκάβι». Μάλιστα, στην Αρκαδία δείχνουν οι κάτοικοι της δίπλα στο φραγκόβρυσο «το κακκάβι της γριάς με τα μαρμαρωμένα κατσίκια της». Έτσι, ονομάστηκε ο ευεργέτης μήνας Κουτσοφλέβαρος, γιατί του λείπει αυτή η μέρα.

Με τη δεύτερη εξήγηση, που λέγεται στην Κύπρο, κάποτε ο Γενάρης, ο Φλεβάρης και ο Μάρτης έκαναν μια συμφωνία να σμίξουν τα κρασιά τους, που τέλειωσαν, σ' ένα βαρέλι, για να τα έχουν μαζί τους και να πίνουν λίγο λίγο στη διάρκεια του χειμώνα. Ο Φλεβάρης, όμως, τους φέβρηκε πονηρά, τρύπησε το βαρέλι χαμηλά και ρουφώντας το σιγά σιγά το αποτέλειωσε μόνος του. Τότε οι άλλοι δυο θύμωσαν και καθέναν τους του έκλεψε και από μια μέρα, κι έτσι αυτός έχει είκοσι οχτώ μέρες και οι άλλες δυο κόλλησαν στον Γενάρη και το Μάρτη, που τις έκαναν από τριάντα μία. Έμεινε λοιπόν να λέγεται Κουτσοφλέβαρος κι ακόμη Μεθυσμένος, γιατί το πολύ κρασί, που ήπιε άπληστα, τον ζέλιε και τον μέθυσε κι έτσι τον ρεζίλιε στους άλλους μήνες. Ακόμη, για την ονομασία του μήνα στη Θράκη πιστεύεται, πως προέρχεται το όνομά του από τη «φλέβα», γιατί, όπως λένε «ο Φλεβάρης με τις παγωνιές του παγώνει τις φλέβες και τα νερά της γης».

Ο Φ., όμως, κάθε τέσσερα χρόνια αποκτά άλλη μια μέρα και τότε αντί για είκοσι οχτώ έχει είκοσι εννιά μέρες· τότε λέγεται *δίσεκτο* και *ανόμμασε* και ολόκληρο το χρόνο *δίσεκτο χρόνο* (βλ.λ.). Στο δίσεκτο Φλεβάρη ο λαός μας πιστεύει πως τίποτα δε στεριώνει· ούτε αμπέλι, ούτε νεόχτιστο σπίτι, ούτε γάμος και ακούγεται συχνά το όνομά του στο χαρακτηριστικό παροιμιακό τετράστιχο:

«Το Φλεβάρη μη φυτέψεις
ούτε να στεφανωθείς,
τρίτη μέρα μη δουλείεις
Σάββατο μη στολιστείς».

Πολλοί στον Κουτσοφλέβαρο ξεβαρρύνονται και ξεγειλιούνται από κάποιες καλές μέρες και νομίζουν έτσι πως πέρασαν οι δυσκολίες του χειμώνα, αλλά αρκετές φορές αναγκάζονται να πιστέψουν το αντίθετο, γιατί όπως πιστεύει και η λαϊκή ρήση:

«Ο Φλεβάρης κι αν φλεβίσει, πάλι άνοιξη μιλίζει,
μα αν τύχει και θυμώσει, μες το χιόνι θα μας χώσει».

Έτσι, συχνά, προξενεί μεγάλες καταστροφές στα γεωργικά προϊόντα: παγώνει τα λουλούδια της αμυγδαλιάς, που βιάζονται να υποδεχτούν τον ερχομό της άνοιξης, ξεραίνει, όμως, και όλα τα άλλα οπωροφόρα δέντρα και τα εποχιακά σπαρτά, που παρασύρονται από μερικές ζεστές μέρες του, γεμίζουν χιμώσι κι έτσι παγώνουν με τις εαφνικές παγωνιές. Γι' αυτό και μεταφορικά η έννοια «Κουτσοφλέβαρε!», όταν αποδίδεται στους ανθρώπους, υπονοεί τους άστατους, τους ύπουλους και τους εκδικητικούς χαρακτήρες. Πάντως, ο Φλεβάρης